

10 בפברואר 2021

לכבוד

מיכאל ביטון

השר לנושאים אזרחיים וחברתיים במשרד הביטחון

שלום רב,

הנדון: חיבור ח'ירבת סמרה לרשת המים

"זכות האדם למים היא זכות חיונית לחיים בכבוד אנושי"

[ועדת האו"ם לזכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, הערה כללית מס' 15, פסקה 1]

1. אנו פונים אליך בבקשה שתורה על חיבורם של תושבי ח'ירבת סמרה לרשת המים.
2. קהילת ח'ירבת סמרה שוכנת בשטח C שבשליטה ישראלית אזרחית וצבאית על פי הסכמי אוסלו. הקהילה מתגוררת מדרום מזרח לעיר טובאס. הגישה אל הקהילה היא מדרך עפר היוצאת מדרך מספר 578. בכפר מתגוררות 7 משפחות, המונות כ-50 נפשות. תושבי הכפר מתפרנסים מרעיית צאן וחקלאות אשר תומכת בהאכלת העדרים (חיטה ושעורה), דבר המושפע באופן ישיר בזמינות המים. הכפר הוא אחד מתוך 60 כפרים בגדה המערבית שאינם מוכרים על ידי הרשויות הישראליות ולפיכך אינם מחוברים לרשת המים.
3. חלק מתושבי הקהילה מתגוררת ורועה על אדמתם הפרטית, וחלק אחר חוכר אדמות נוספות מתושבי טמון, הקהילה המתגוררת בשטח הם מבני משפחת עודה וובני משפחת בשאראת. חלק מהשטח בו מצוי הכפר מוגדר כשטח אש ושטח צבאי סגור.
4. הכפר סובל ממצוקת מים קשה והתושבים נאלצים לרכוש מי שתייה במחירים גבוהים מאוד, המגיעים כדי מאות שקלים בחודש עבור צריכה של כמות מים זעומה. לרוב הם רוכשים מים מהיישוב עא-טוף ומכפר עין אל-בידא הנמצא במרחק של כ-15 דקות נסיעה. הדרך אל הקהילה היא כביש ישן ורעוע, רצוף בורות ומהמורות, ובחורף הכביש הופך חלק ומסוכן לנסיעה. חלק מנהגי טרקטורים אשר נהגו להוביל מים לקהילות באיזור סמרה נמנעים להגיע לאיזור בגלל קנסות שקיבלו מהצבא, מי שמוכן להסתכן ולהוביל המים גובה סכום גבוה מהרגיל בשל הסיכון שלוקח, אך לתושבים אין כל כוח מיקוח. בשטחי המרעה הסמוכים לשוב, אשר בבעלות אחת מהמשפחות, מצוי בור מים שמתמלא בחודשי החורף. אך הבור מצוי בשטח האש, והוא ניזוק כתוצאה מאימונים של הצבא בשטח, ועתה המים

אינם נאגרים בו בצורה מיטבית ולעיתים נדרשים תושבי היישוב למלא אותו במים אותם הם רוכשים.

5. כך יוצא שההוצאה הכספית שתושבי הכפר נדרשים לשלם על מנת להשיג את המים הדרושים למחייתם גבוהה משמעותית מן הסטנדרטים הבינלאומיים שהוצעו בנוגע לאחוז ההוצאה על מים מההכנסה החודשית של משק הבית. הוצאה חריגה זו מקוממת במיוחד לנוכח ההוצאה על צריכת מים לחקלאות של שכניהם בהתנחלויות, אשר בדומה לחקלאים הישראליים, זוכים למחירים נמוכים באופן משמעותי, המסופקים להם על ידי חברת "מקורות", מה גם שהעניין כרוך ברוב המקרים בקנסות או בהחרמות של מיכליות המים ושל הרכב המוביל אותן לקהילות.

6. תושבי הכפר מתמודדים עם מצוקת מים יום-יומית. המחסור משפיע על כל תחום מתחומי חיייהם. המים משמשים את תושבי הבית הן לצריכתם האישית (שתיה, בישול, רחצה, כביסה, ניקיון) הן לשם טיפול בעדר. עלותם הגבוהה של המים מביאה את תושבי הכפר המתפרנסים בדוחק רב מרעיית צאן וחקלאות לעשות כל שביכולם לחסוך במים, עד כדי סיכון בריאותם של בני המשפחה. בנוסף, חסרונם של מים זורמים בכמות מספקת מוביל לעתים, במיוחד בחודשי הקיץ החמים, לפגיעה ולאובדן ראשי צאן המשמשים לפרנסה.

7. בעיה נוספת היא איכותם הירודה של המים בבורות ובהובלה. המים בהם משתמשים תושבי הכפר פעמים רבות אינם ראויים לשתיה. אם בשל לכלוך שנסחף אל הבור, חוסר סניטציה של המכליות בהן מועברים המים או מעבר חיידקים מבורות הספיגה. לתושבים אין כמובן כל אפשרות לניטור ולבקרה טכנולוגיים או אחרים של איכות המים. בנוסף, יש להזכיר כי בשטחי C מנועים התושבים מלבצע כל שינוי במיקום בורות האגירה (למשל הרחקתם מבורות הספיגה), או במבנה שלהם (ולו אף להחליף את מכסה הבור במכסה חדש, אטום יותר) ללא אישור המנהל האזרחי, גם כאשר מדובר בבור ישנה אשר משמשת אותם מלפני 67 עד היום. לכן גם אינם יכולים לשפץ את בור המים שניזוקה בשל אימוני הצבא.

8. אחת מהאוכלוסיות הפגיעות בכפר לסיכונים לבריאות הקשורים במים היא הנשים. במקרה של מחלה, מחסור במים או העדרם מחבלים בטיפול רפואי הולם, המחייב מים ותנאים היגייניים. כשאין תנאים כאלה גם המטפלת בחולה מסתכנת בהידבקות. מאחר שטיפול בחולים בכפר הוא בדרך כלל באחריות הנשים, הן מועדות יותר להידבק מבני המשפחה החולים שבהם הן מטפלות. בימינו אלה, בהם יש מגיפה עולמית וההנחיות העיקריות הן שמירה על היגיינה, הסיכון שבמחסור במים גדול אף יותר.

הזכות למים

9. הזכות למים הינה זכות יסוד המעוגנת הן במשפט ההומניטארי הבינלאומי, המטיל חובות על הכוח הכובש כלפי תושבים מוגנים - חובה פוזיטיבית לאספקת מים לצד איסורים על פעולות שיש בכוחן לפגוע באספקת מים; הן במשפט זכויות האדם הבינלאומי, אשר מעגן זכות זו במפורש באמנות בינלאומיות וקובע סטנדרטים למימושה; והן במשפט החוקתי הישראלי, המכיר בזכות למים כחלק מזכותו של האדם לכבוד.

10. הטיעון המשפטי בקליפת אגוז : הזכות למים בדין הבינלאומי ההומניטארי מעוגנת בסעיף 55 לאמנת ג'נבה הרביעית, לפיו המעצמה הכובשת חייבת להבטיח "במלוא מידת האמצעים שברשותה את אספקת המזון והרפואות לאוכלוסייה". בנוסף, תקנה 43 לתקנות הנלוות לאמנת האג מטילה אף היא חובות על הכוח הכובש : לנקוט "בכל האמצעים שביכולתו כדי להחזיר על כנם ולהבטיח את הסדר והחיים הציבוריים, עד כמה שהדבר אפשרי, מתוך כיבוד החוקים הנוהגים במדינה, חוץ אם נבצר ממנו הדבר לחלוטין". הפרשנות בפסיקת בג"ץ לחובה הנגזרת מתקנה 43 היא כי יש להבטיח את צרכי האוכלוסייה בהתאם לסטנדרטים המאפיינים את החיים המודרניים בתקופה הנוכחית. (השופט שילה בבג"ץ 202/81 טביב נ' שר הביטחון, פ"ד לו(2) 622, 629 (1981)). מניעת הגישה לרשת אספקת מים אינה עולה בקנה אחד עם חובתו של הממשל הצבאי.

11. במשפט זכויות האדם, הזכות למים כזכות אדם נגזרת מהזכות לרמת חיים נאותה לרבות הזכויות לבריאות, למזון ולדיור נאותים המעוגנות בסעיף 11(1) לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות חברתיות, כלכליות ותרבותיות. ועדת האו"ם האמונה על יישומה של האמנה (להלן : הוועדה) קבעה בהערה פרשנית מס' 15 מיום 29.11.2002 את זכות היסוד למים כנובעת מסעיף 11 לאמנה, ובמסגרת זו אף קבעה את אמות המידה הנורמטיביות למימושה של הזכות¹. לפי ההערה הפרשנית, הזכות למים היא זכות חיונית למימוש חיים בכבוד אשר מהווה גם תנאי מקדים למימוש שורה של זכויות יסוד אחרות.

12. בהערות המסכמות של הוועדה משנת 2011 באשר ליישום של האמנה בישראל, הקדישה הוועדה התייחסות מיוחדת לעניין הגישה למים בשטחים הכבושים, והביעה "דאגה מכך שלפלסטינים המתגוררים בשטחים הכבושים אין גישה למקורות מים מספיקים ובטוחים לשתייה וכן לתנאי תברואה נאותים". הוועדה אף הביעה דאגה "מההרס המתמשך של תשתיות מים ברצועת עזה ובגדה המערבית, לרבות בבקעת הירדן, בעקבות מבצעים צבאיים ופעולות של מתנחלים מאז 1967" (פסקה 29 להערות המסכמות).

13. הוועדה קראה לישראל "לנקוט צעדים על מנת להבטיח את זמינותם של מקורות מים מספיקים וראויים לשתייה וכן תנאי תברואה נאותים עבור פלסטינים המתגוררים בשטחים". הוועדה הפצירה בישראל "לנקוט באמצעים דחופים על מנת לאפשר את שיקומן של תשתיות המים בגדה המערבית כולל בבקעת הירדן, אשר הושפעו מהריסת בארות המים, מכלי מים על גגות הבתים ומבני השקיה אחרים של התושבים המקומיים, במבצעים צבאיים ופעולות של מתנחלים מאז 1967"².

¹ UN committee on Economic, Social and Cultural Rights, **General Comment no. 15, Article 11 and 12: The right to water** (Twenty-ninth session, 2006), U.N. Doc. E/C.

² (The Committee on Economic, Social and Cultural Rights, **Consideration of reports submitted by States parties under articles 16 and 17 of the Covenant, Concluding Observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights – Israel**, E/C.12/ISR/CO/3, 16 December 2011, Sec. 29).

14. גישה למים היא תנאי למילוי צרכים בסיסיים וזכויות: לשתייה, לייצור מזון והכנתו, להיגיינה אישית וביתית, לשימושים תרבותיים ודתיים, לשמירה על תנאים היגייניים במוסדות ציבור ובמתקני בריאות. בהעדר נגישות למים נקיים, אי אפשר להבטיח היגיינה, בריאות או הישרדות. הקשר בין בריאות וחיים ברמה נאותה לבין אספקה סדירה של מים נקיים הינו מובהק ונובע מהקשר הסיבתי שבין העדרם של מים נקיים למחלות ולבעיות רפואיות. אלה הסיבות בגינן גם האמנה בדבר זכויות הילד, מחייבת את המדינות החתומות עליה להבטיח את מירב האמצעים האפשריים להישרדות הילד ולהתפתחותו (סעיף 6). בנוסף, סעיף 24(ב)(3) לאמנה קובע כי המדינות החברות יפעלו למימוש זכות הילד לבריאות ובמיוחד ינקטו אמצעים על מנת "להיאבק במחלות ובתת-תזונה, לרבות במסגרת טיפול רפואי ראשוני, בין היתר, באמצעות יישום טכנולוגיה זמינה והספקת מזון מתאים ומזין ומי שתייה נקיים, תוך התחשבות בסכנות ובסיכונים הכרוכים בזיהום סביבתי".
15. מתוקף היותה הכוח הכובש בשטחי הגדה המערבית, וכבעלת הסמכות והאחריות על השטח בו מצוי הכפר, ישראל נדרשת לאמץ אמצעים אפקטיביים למימוש מלא של הזכות עבור יחידים וקהילות הנמצאים תחת שליטתה. החובה מקבלת משנה תוקף כאשר אותם נתינים אינם מסוגלים מסיבות שמעבר לשליטתם, כמו במקרה דנן, לממש את הזכות בעצמם על ידי המשאבים העומדים לרשותם.
16. בישראל הזכות למים לא זכתה למעמד חוקתי עצמאי מכח חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. אולם, בהיות הזכות למים חיונית לעצם קיומו של האדם ולקיומו בכבוד, בית המשפט העליון הכיר במעמדה של הזכות למים כזכות חוקתית, הנגזרת מהזכות החוקתית לקיום בכבוד. (ראו למשל ע"א 7262/00 פוריה כפר עבודה נ' לוי פ"ד נו(3) 899, 909–910 (2002)).
17. ולבסוף יוזכר, כי לעומת הכפר אותו מסרבת ישראל לחבר למערכת המים בטענה שאין לו אופק תכנוני, קיימים מאחזים בלתי חוקיים רבים בשטחי הגדה המערבית אשר חוברו לרשת המים, על אף שאין להם תכנית מתאר מאושרת, ולאחרונה אף פורסם כי תיבדק האפשרות לחבר מאחזים לא מורשים נוספים לרשת המים ולחשמל.
- על כן אנו מבקשים כי תורה לחבר את תושבי ח'ירבת סמרה לרשת המים לאלתר.

בברכה,

רוני פלי, עו"ד

האגודה לזכויות האזרח

roni@acri.org.il

אלון כהן-ליפשיץ, אדריכל

במקום

alon@bimkom.org

העתקים:

מתאם פעולות הממשלה בשטחים, אלוף כמיל אבו רוקון

ראש המנהל האזרחי, תא"ל רסאן עליאן

לנוחותכם מצורפת מפה :

